

BAZOVICA 6. SEPTEMBRA

Samo smrt in bolečine so vstajenja in žoljenja nada.

Al. Gradnik.

Odjeknila je salva in v vse štiri vetrove je planil krik: »Gortan! Gortan! Gortan!«

Proletel je morja in oceane, razlil se po bučnih mestih, prekoracil vse meje, planil v doline, lezel v hribe in se zajedel v samotne grape.

Ta krvavi krik me je dohitel v zapušteni grapi, kjer sem ždel svoje puščevalne želje iz dneva v dan. Zaril se mi je v srce in ga preplaval, da je moja slednja misel upila: »Gortan, Gortan!«

Gortan? Včeraj meni se neznano ime neznanega človeka. Ko pa je planil iz doline v našo grapo krvavi klic, je srce zatrepalo. Zajokal sem za fantom, ki ga nisem poznal. Sprejel je trpljenje vsega našega ljudstva na svoje rame in je šel na Golgota za nas vse. Za vse, tudi zame. Zgalo me je v duši venomer in ponavljalo: »Tudi zame, tudi zame.« Jokal sem, stisnil sem pesti. Bolečina v prsih pa je bila vse večja. Ta ni naša izhoda. Sam sem bil med ljudmi, ki bi mojih solz in žalosti ne razumeli. Šel sem v gozd, preko polj in travnikov. Brez smotra in bez cilja sem blodil po stezah, a duša je trpela: »Gortan! Tudi zame! Gortan!«

Zbežal sem v mesto! Tudi tam je vpilo, da je prepilo mestni hrup: »Gortan, Gortan!« V očeh so me še vedno skelele s težavo zadržane solze. Nepotolažen sem se vračal v svojo zapuščeno grapo. Šel sem po klancih. Okoli mene tema jesenske noči, v meni ena sama misel: Gortan!

Hipoma zasluhlam, da koraka nekdo poleg mene. Vladimir Gortan! Ne verujem v duhove, a vendar vem: poleg mene stopa Vladimir Gortan. Nisem se ozrl. Vedel sem, da bi ga ne videl, ker so ga videli le moje duševne oči. Zazdelo se mi je, da me pot vodi po istrskih klancih.

Gortan pa je pripovedoval. O svoji materi, o svoji kršni in ubogi Istri in o svoji ljubezni do nje.

Moja misel je dvomila: »Kako si mogel tako ljubiti to ubogo Istro, ki Ti ni mogla dati niti kruha.«

»O, zemlja, zemljica — mati! Če nimaš kruha, daj mi kamen; če ob kamnu Ti bom prepeval, je govoril Gortan in začutil sem, da je rastel, zrastle v nadčloveško velikost. Takrat me je prešinila misel: Veli Jože!

Veli Jože, močan kot lev, ponižen kot ovca. Veli Jože na beneški galeji. Potem je Jože izginit. Niso ga našli. Zivel je med ljudstvom, istrski kralj Matjaž. Providuri in njihovim birčič so ga iskali, dolgo so ga iskali. Končno so ga ujeli. Uklenili so ga in odgnali v Pulj. Tam so ga ustrelili v hrbet. Velega Jožeta — Gortana.

Pa ni bil samo jagnje, bil je tudi lev. Ko je zbežal s galeje, je že bil bolj lev kot jagnje. In vedno bolj, vedno bolj. In ko so ustrelili Vladimirja Gortana, je planilo preko izmučene Istre:

Veli Jože — Vladimir Gortan! V tistem trenotku se je rodil novi Veli Jože, Vladimir Gortan in se vselil v vse naše duše...

Tako sem spoznal in doumel Vladimirja Gortana na samotnem klancu, ko sem se vračal v zapuščeno grapo. Moja duša je zadobila mir, solze so se v očeh posušile. Nič več ni Gortan v moji duši človek; on je naš svetnik in borec. V srcu pa se je porodila prisega in molitev: Vladimir Gortan!

Odjeknila je salva in v vse štiri vetrove je planil krik: »Bidovec! Marušič! Miloš! Valentič!«

Proletel je morja in oceane, razlil se po bučnih mestih, prekoracil vse meje, planil v doline, lezel v hribe in se zajedel v samotne grape.

Ta krvavi krik se mi je zaril v srce in ga preplaval, da je moja slednja misel upila: »Bidovec! Marušič! Miloš! Valentič!«

Moja misel je krvavela, ko je spremljala te fante na njihovo Golgota. Vse postaje križevega pota je prehodila z njimi in bilo mi je, kot da mi bičajo in tržejo srce. A vendar sem se zgrozil nad samim seboj:

»Kako, da se mi oko ni zasolžilo?! Za Gortanom sem jokal. Nisem ga poznal in šele njegova smrt ga je rodila v mojem srcu. Sedaj pa so usmrtili štiri, med njimi dva prijatelja, Ferda in Franja. Z njima sem delal, se boril, upal in hrepenel.«

Vstali so v meni spomini na one čase, ki smo jih preživeli skupaj. V meni so se obnovili vsi naši razgovori, vse naše poti, vse naše delo. Živo sta stala Ferdo in Franjo pred menoj. A čutil sem, da sta zrasla in da sem pred nekdanjima prijateljima majhen, majhen. V mislih sem ju prosil: »Oprostite, da ni bilo ob vajini smrti solze v mojih očeh, da ni žalosti v mojem srcu, prijatelja.« Takrat se mi je Ferdo nasmejale in nečakan, kot je bil v življenju, mi je ponovil: »Kaj ti z žalostjo; saj ni tako hudo.«

Pogledal sem v globino svojega srca. V resnici, tam ni bilo žalosti. Umrla je tisto noč, ko me je spremljal po strmih klancu Vladimir Gortan. Takrat, ko je zrasel in velega Jožeta in vsopil kot svetnik in voditelj v moje srce, je izginita žalost iz srca. In ko so odjeknili bazovski strelji, je bilo moje srce kot bazilika, ki čaka s široko odprtimi vrati, da prinesejo v procesiji podobe svetnikov. Poleg Gortana so bili še pripravljene štirje prostori, ki so sprejeli štiri nove svetnike — mučenike.

Zalosti ni bilo v mojem srcu. Bila pa

BENITO MUSSOLINI NA FRONTI i nacionalni karakter Julijske krajine

Trst, avgusta 1933. — Dne 20. o. mj. priredjene su na jednom sektoru bivše talijansko-austrijske fronte, u Val Bordaglia, velike fašističke svečanosti. Toga je dana tamo uklesan u hridi napis, koji podsjeća na ratne dane Benita Mussolinija, koji se u tom kraju borio kao običan bersaljer. Napisano je:

»Ovdje je Benito Mussolini, talijanski vojniki, borac, potvrdio plemenitost žrtve za domovinu i dao opomenu i podstreka budućim generacijama.«

U tom je kraju Benito Mussolini bio kao vojniki svega mjesec dana, od 28. marta do 28. aprila 1916. i o tome govori u svom poznatom ratnom dnevniku. O svečanom otkrivanju te spomen ploče pisala je vrlo opširno i na poznati način čitava fašistička štampa, a naročito tršćanska, koja u tome vidi novi dokument talijanstva Julijske Krajine i novi talijanski biljeg nad ovom zemljom.

Mi se međutim sad ponovno sjećamo Mussolinijevog ratnog dnevnika, baš u vezi s slavenskim karakterom pogrančnih krajeva, koji su u vrijeme rata tvorila talijansko-austrijsku frontu. »Istra« je o tome u svoje vrijeme pisala, ali dobro je, da se to ponovno, baš u vezi s ovim paradama, opet osvježi. Mussolinijev ratni dnevnik je interesantan dokument, koji ne smijemo nikada zaboraviti, kad govorimo o slavenskom karakteru Julijske Krajine, a naročito ne danas, kad se toliko govori o reviziji granica.

U izdanju »Libreria del Littorio« Rim, izašla je u talijanskom originalu, a u izdanju »Amalthea« Verlag u njemačkom prevodu knjiga pod naslovom: »Il mio diario di guerra«, koju je napisao Benito Mussolini.

Odmah u početku knjige priznaje Mussolini, da ima čak i u predratnoj Italiji Slovenaca. Na stranici 17 talijanskog izdanja stoji:

»15. septembra.

Odmor u Senpetru ob Nadžji. Prva od sedmero općina, u kojima se govori slovenački jezik. Za mene nerazumljiv...«

Na strani 18 istog izdanja čitamo bilješku Mussolinijevu:

»Nakon napornog marša eto nas u Robiči, prvom austrijskom selu. U Robiču odmor od nekoliko sati. — Padamo u jedinu gostionu. Opazio jednog dječaka od neklih 7—8 godina, koji drži ručicu sisaljke i posluhuje nas vođom. Pitah ga: — Kako se zoveš? — Stanko. — A dalje?

Dječak me ne razumije i ne odgovara. Pitam jednu djevojku, koja prolazi kroz dvorište. — Zove se Urbančić. — Potpuno slovensko ime.«

Tako kaže Mussolini. A malo kasnije na stranici 19 govori nam Mussolini opet:

»Natpis, koji sam našao dva kilometra pred Kobariđom na jednoj zadužbenoj kapelici uz samu cestu glasi:

Nikdar noben še ni bil zapušen. Ki v varstvo Marije je bil izroččen...«

Kod prepisivanja ovog natpisa, desilo se da je od Mussolinija na više mjesta netačno prepisan. Prepis, kako je objavljen tačno u uvodno spomenutom talijanskom izdanju, odnosno prepisan od Mussolinija, glasi:

Nikdar Noben se ni bil zapušen. Kij varstvo Marijs Bil izzogen.

Ali nije glavno ovo, da li je prepis Mussolinijev tačan ili ne, glavno je da Mussolini najprije konstatira, da u prvom selu preko predratne granice talijansko-austrijske nalazi u jednoj gostionu u selu slovenačku djecu, koja ne razumiju talijanski osim par riječi; glavno je nadalje, da Mussolini nalazi uz samu granicu uz cestu kapelice sa

PROGON NAŠE KNJIGE U JULIJSKOJ KRAJINI

i čudjenje fašističke štampe zbog nekih osuda na Malti

Trst, avgusta 1933. — Poznato je, jer je o tome bilo govora već mnogo puta u štampi, da Italija oštro progoni svaku našu štampanu riječ i da se po našim selima u Julijskoj Krajini progone naša knjiga i naš čovjek, ako se samo posumnja, da ima neku slavensku knjigu. Već je više puta bilo zbog toga i hapšenja i osuda pred redovitim sudovima, koji su zaključili, da je čitanje neke nedužne slavenske knjige, pa i nabožnog i privrednog sadržaja, kažnjivo. Mogli bismo navesti i imena ljudi, koji su bili zbog knjige osuđeni, ali bi spisak bio preopširan.

Kad to sve znamo, onda nas mora tim više, da začudi ono, što čitamo u Mussolinijevom listu »Popolo d'Italia« od 23. o. mj. pod naslovom »Le notizie romanzate«. U tom se članku kaže, da

slovenskim natpisa. Takvih kapelica ima među našim narodom, a osobito među Slovencima mnogo. Početak ovih kapelica leži daleko u srednjem vijeku, kad su po Evropi harale svakojake kužne bolesti, kad su u naše krajeve dolazili Turci, jednom riječi, kad su naši krajevi bili izloženi ne samo bolestima, već i najrazličitijim ratovima, prolazu vojska itd. Takve su kapelice dakle jasnan znak, koji je narod u tim krajevima domaćin.

Čitajući dalje Mussolinijev ratni dnevnik, nalazimo na svakoj stranici slovenska imena brda, rijeka i sela, — imena, koja se danas brišu sa zemljopisne karte, kao da ih nikad nije bilo. Medjutim je sadašnji vođa fašizma u svom ratnom dnevniku sam postavio dokument, koji svjedoči, koja su prava imena tamošnjih sela, brda i rijeka.

Jedno karakteristično mjesto nalazi se na stranici 68, gdje Mussolini govori (u to vrijeme nalazi se on na sočkoj fronti):

»Ovdje nitko ne kaže: — Idem u svoje rodno mjesto.

Kaže se: — »Vraćam se u Italiju!...«

Tim riječima zabilježio je Mussolini tačno raspoloženje među talijanskim vojnima na Soči. U njima je bio osjećaj, da se ne nalaze u svojoj zemlji, da se nalaze u jednom stranom svijetu, da se nalaze među strancima. Iz toga raspoloženja izvire ono: »Vraćam se u Italiju!«, to jest među ljude iz tudjinstva. Danas Talijani prikazuju krajeve oko Soče, tršćansku i istarsku zemlju kao nešto prvobitno talijansko. Danas i Mussolini naglašuje, da su ti krajevi talijanski, ali je to uzaludno naprezanje. Oni će krajevi za Talijane ostati uvijek tuđji, ostati će to krajevi, u kojima će se osjećati — ma da su sada kao gospodari — sigurno uvijek kao tuđinci.

Na stranici 10-toj talijanskog izdanja nalazimo:

»15. februara.

Caporetto. (Kobarid). Četvrti put prolazim kroz ovaj mali slovenski gradić, kojega su naši zauzeli čim su prešli granicu. Nema promjena. Gradić mi se čini uredniji, gotovo pomladjen — ali mirniji i ostavljenoiji. Malo ima vojnika i malo kola. Veliki promet i prvih mjeseci rata ostao je isti, ali je sada otklonjen u okolinu gradića, gdje se nalazi vojnički grad sa širokim ulicama i prostornim trgovima.

Ni stanovništvo se nije promijenilo. Zavirio sam u neke dućane i još uvijek nalazim ona zagonetna lica, koja sam video prvi put. Ne! Ovi nas Slovenci još ne vole. Oni nas trpe silom prilika i sa slabom prikrivenim neprijateljstvom.«

Nikako ne možemo poriči, da ima Mussolini dobre oči. On je tačno vidio, što misle autohtoni stanovnici one zemlje. Kad bi i danas prošao kroz te iste krajeve, vidio bi na licima ljudi po prilici isti izražaj nepovjerenja i neprijateljstva domaćina prema tuđincu, koji silom dolazi u kuću.

Mussolinijev ratni dnevnik jedan je dokument više o slavenstvu krajeva, koji su »vojničkim vrtnama« dobiveni od Italije poslije rata, a ne za vrijeme rata, kao što to kušaju Talijani sada da pretstavljaju. Jer široj je svijeta poznato, da su došli u te krajeve sa bijelim barjadima.

I dobro bi bilo, da se taj dokument, koji je već preveden na njemački jezik, prevede barem u glavnim točkama, koje nas interesuju i na druge jezike, te da se u informaciju državnika stranih država.

U povodu otkrivanja spomen ploče Benitu Mussoliniju na bivšoj fronti mi se ponovno osvrćemo na Mussolinijev ratni dnevnik i upozoravamo na taj dokument.

»Fašizam, za kojega toliki bedaci s ovu i s onu stranu brda i mora kažu, da je reacionaran, mračan, nazadan, neprijatelj svjetla, ne samo, da nije nikada »učinio« slične stvari, nego nije nikad ni pomisljao, da nešto slična učini.« I dalje nastavlja milanski »Popolo«: »Pa dobro, kad se nadjemo pred nekim, ko pokuša da veliča velike, bezgranične slobode, koje uživaju strani narodi, pod engleskim imperijem, da mu zatvorimo usta, bit će dovoljno, da ga potsjetimo na proces i osude na Malti protiv građana, koji su bili toliko krivi, što su čitali knjige Tolstoja, Webba, Shawa i druge pisce, koji se mogu naći u svim bibliotekama svijeta.«

Šta da kažemo, na ovu bezobraznost fašističke štampe, kako da začepimo smradna usta te štampe, koja s ovoliko infamije zaboravlja, da su fašistički sudovi osuđivali u Julijskoj Krajini na zatvor i konfinaciju (i ne jednog našeg čovjeka), ne samo zbog Tolstoja, nego i zbog same slavenske početnice za osnovnu školu, zbog gospodarskog lista, zbog »Glasnika Srca Isusova« itd. Zar se nama ne čini da »sanjam«, zar se mi ne bismo morali prije pitati nego »Popolo d'Italia«: živimo li u dvadesetom stoljeću ili u srednjem vijeku?

MUSSOLINI GOVORI O NOVOJ FAŠISTIČKOJ CIVILIZACIJI

Trst, avgusta. — Fašistički listovi donijeli su ovih dana članak »Između dvije civilizacije« što ga je Mussolini napisao za američku štampu Universal Servicea. U članku se Mussolini osvrtava na previranje među francuskim socijalistima i tvrdi, da se stara, demoliberalna civilizacija nalazi na izdisaju a zamjenit će ju nova, koju će stvoriti mlada generacija. Ova mlada generacija dolazi u svim zemljama sve više do izražaja ugledajući se svuda na fašističku doktrinu. Ta nova generacija neće htjeti (?) da ratuje i nova civilizacija, koja je na pomolu, neće biti ugrožavana ratovima.

FAŠIZAM U JUGOSLAVIJI

INTERESANTNI DETALJI IZ FAŠISTIČKE ŠTAMPE, KOJI DOKAZUJU POSTOJANJE NEDOVOLJENIH FAŠISTIČKIH ORGANIZACIJA U RAZNIM JUGOSLAVENSKIM GRADOVIMA

Trst, avgusta 1933. — Već je jednom »Istra« pisala o ovogodišnjim putovanjima Balilla iz Jugoslavije u razne kolonije u Italiji. Talijanska štampa pisala je otvoreno o tim putovanjima i opetovano spominjala Balille iz Splita, Beograda, Sušaka i ostalih mjesta. To je dokaz, da u Jugoslaviji postoje tajne fašističke organizacije. Sad donosimo neke daljnje detalje, koji su značajni u tom pogledu i upotpunjuju prijašnje informacije. Dne 12. avgusta javile su sve talijanske novine, da su prispjeli u Anconu »avangardisti sarajevske oga fašja«, upućeni u Pescaru. To je jedan daljnji dokaz, da u Jugoslaviji postoji fašistička organizacija. Bez fašja nema avangardista ni balilla, a u ovoj vijesti fašistička štampa izričito kaže, da su to avangardisti sarajevske oga fašja. Ta organizacija sigurno nije prijavljena vlastima Jugoslavije.

Pred nekoliko dana donijele su talijanske novine, s oficijelnim »Giornale d'Italia« na čelu, vijest, da su se vratili iz ljetne kolonije Balille iz Drenove kod Sušaka. Tim povodom talijanska štampa oštro napada jugoslavensku pogrančnu policiju, jer je navodno vrlo strogo postupala s tim Balillama, koji su se vratili iz Italije. Fašistička štampa optužuje jugoslavensku pogrančnu stražu, što je strogo pretražila male Balille i što su ti Balille bili prisiljeni, da odnesu natrag na talijanski teritorij razne fašističke znakove, crne fesove i fotografije fašističke sadržine. Fašistička štampa je u svom bijesu išla tako daleko, da traži od viših jugoslavenskih vlasti, da bi kaznila one policijske i carinske organe, koji su tako postupali. Mi se međutim sjećamo, da je Gortan bio u svom procesu najviše napadan i da je uzeto kao najteži optužujući materijal jedno sokolsko pero. Talijanska štampa ovim povodom izražava »malim talijanima, koji su bili ovako surovo napadnuti saučešće čitave Italije.«

„Jajnine“ zlato naših hranil

DIDAKTIČNI RAVNATELJ V TRNOVEM

Reka, avgusta 1933. — (Agis) — Mesto didaktičnoga ravnatelja (nadzornika) v Trnovem je že delj časa prostino ga vodi časno znani podgrajski didaktični ravnatelj in dolgoletni podučitelj Prelazzi. Prav dobro je poznan v naših krajih, saj pri njemu najbolje izhajajo one učiteljice, »ki se ga ne bojijo«. Nadzornikovo mesto v Trnovem je baje končno razpisano. Najresnejši reflektant za to mesto pa je učitelj in politični tajnik Vigilante, ki bo najbrž vreden naslednik Prelazzija.

Srce pa je šepetalo molitev k Bogu maščevanja in ponavljalo:

»Gortan, Bidovec, Marušič, Miloš, Valentič, vodite nas do maščevanja, do zmage! Mi vam ostanemo zvesti v vekov veke. Amen.« D. L.

Okolo je bilo suho, duša je bila mirna.

GENIJALNI KOMPOZITOR ANTONIO SMAREGLIA

ISTARSKI TALIJAN SA SLAVENSKOM DUŠOM

U povodu velikih svečanosti u puljskoj areni i u povodu knjige, koju je o svom ocu napisao Ariberto Smareglia

Zagreb, augusta 1933.

Ovih dana talijanske novine, koje izlaze u Julijskoj Krajini, a specijalno puljske novine »Corriere Istriano«, pune su Smareglie. Pod velikim naslovima govori se o tom genijalnom istarskom kompozitoru, u superlativima veliča se njegovo životno djelo, pišu se studije o njemu i na neki način izgleda, kao da se želi obnoviti slava jednog mrtvog umjetnika, s koje je sada tako bučno slavljena. U puljskoj Areni, koja je pretvorena u otvoreno kazalište, za koje se pravi velika reklama u čitavoj talijanskoj štampi, da bi se bar malo oživila mrtva Pula, davala se Smareglia opera »Nozze Istriane« (Istarska svadba). S tom operom otvorena je velika sezona u puljskom Divičgradu. Gostovali su najbolji talijanski pjevači. Veliki događaj...

Smareglia je bio sigurno veliki, genijalan umjetnik.

Ko je Antonio Smareglia, držimo ne treba naročito isticati, osobito ne onima koji i malo poznaju historiju muzike i muzičku literaturu posljednjih pedeset godina, onima naime, koji imaju o muzici i pravim vrijednostima ispravno znanje. Bio je to jedan genijalan umjetnik, koji spada u red onih nekoliko najistaknutijih talijanskih muzičara i stoji njima uz bok ravan i velik, ma da za života nije zapravo doživio pravog priznanja ma da se čitav svoj život borio, ne toliko za spoljašnju afirmaciju, koliko za istinu u umjetnosti. Maks Dietz, docent muzičke estetike na bečkoj univerzi napisao je godine 1908 prigradom izvedbe Smareglie »Istarske svadbe« (Nozze Istriane) u Beču ovo: »Ako je po Schumannu, umjetnikova zadaća da rasvijetli najmraknije kuteve ljudskog srca, može se reći, da je to od svih savremenih majstora najbolje uspjelo zaboravljeni, nepoznatom i genijalnom majstoru iz Pule, Antoniju Smareglie«.

Kad se pak u Scali milanskoj, pod vodstvom Toscaninija davala premijera njegove opere »Oceana« u prisustvu čitave talijanske duševne elite, osamdesetgodinji Verdi pristupio je za vrijeme pauze autoru i poljubio ga s riječima: »Bravo glavanotto!« Ali nisu to jedina velika priznanja, koja je Smareglia doživio. U nekoliko mahova on je triumfirao i na talijanskim, na njemačkim, češkim i američkim pozornicama, ma da je pod konac bio i zaboravljen i proganjen i kao umjetnik i kao čovjek. On spada u red onih muzičara, koji su pod uplivom slaverne muzike, naročito Wagnera, započeli borbu protiv talijanske belkantističke i melodramatske linije. U ovoj borbi stajao je s njime možda jedini Arrigo Boito. Njegova glavnija djela su opere »Preziosa«, »Bianca di Cevea«, »Re Nala«, »Vasallo di Szigeth«, »Cornill Schutt«, »Falena«, »Oceana«, »Pittori Fiaminghi«, »Nozze Istriane«, »Abisso« itd. To su opere velikog stila, slušane u svoje vrijeme s entuzijazmom u New-Yorku, Dresdenu, Beču, Pragu, Milanu itd.

Ali mi ovim povodom nismo imali namjere da govorimo o umjetničkoj vrijednosti Smareglinog djela, o njegovom muzičkom stvaranju, nego nas Smareglia interesuje s jedne druge strane.

Htjeli smo da se osvrnemo na knjigu, koja je nedavno izišla u Laganu (Švicarska) pod naslovom »Vita ed arte di Antonio Smareglia«, koju je napisao sin velikog umjetnika Ariberto Smareglia. U toj je knjizi opisan detaljno čitav mučan život ovog umjetnika i čovjeka, sva ona borba, koju je provodio kroz život s okolinom, i kad se sve to čita, ostavlja bolan i težak dojam. Među biografijama velikih umjetnika rijetko je koja s tako tragičnom notom i tako iskreno i intimno napisana.

Da je Smareglia po majci hrvatskog porijekla, to se i do sada znalo, to je u njegovim biografijama prilikom njegove smrti isticano, ali o slavenstvu Antonija Smare-

glie daje njegov sin u ovoj knjizi dragocijene i upravo senzacionalne podatke. Rekli smo »senzacionalne«, jer se ovakva otkrića rijetko nailaze, a pogotovo se ne nailaze na talijanskoj strani. Ariberto Smareglia je Talijan, on je talijanski odgojen, on je tek poslije rata, kad se vratio iz Rusije, gdje je upoznao intimno slavensku dušu, počeo da uči hrvatski, i njegov otac veliki umjetnik govorio je talijanski, (možda i nije uopće znao hrvatski), pa je zato ono što o njemu sin iznaša u ovoj knjizi tim vjerodostojnije i značajnije. A što je glavno, Smareglia Ariberto je potpuno svjestan onoga što čini, jer on u predgovoru svog djela sam kaže: »Reći će se: Smareglia je od svog sina biografa klasificiran kao slavensko-talijanski muzičar«. (Interesantno: slavensko-talijanski, a ne talijansko-slavenski!).

Već u prvom dijelu biografije, tamo gdje govori o rođenju i porijeklu svog oca Ariberto iznosi interesantne tvrdnje. On nastoji da potraži u daljoj prošlosti svoje pretke i konstatuje, da je djed njegovog oca došao kao tkalac u Vodnjan kod Pule iz Karnije. Ima doduše u Italiji oko Vicenze imena Smerigli, ali ni ti Smerigli ne bi morali biti talijanskog porijekla, nego je to, kaže »jedna egzotična grana slučajno zalutala u talijansku šumu«. Ariberto Smareglia kuša da korijenom prezimena Smareglia, koji je slavenski »smar« — »smr« dokaže, da to prezime nije talijansko, nego da ima »čistu slavensku etimološku derivaciju«. On kaže, da su se Smareglie doselili u Karniju po svojoj prilici iz slavenskih predjela, jer je u prošlosti slavenska infiltracija u onim krajevima bila jaka, pa i sada su tamo slavni sačuvali svoju etničku samostalnu fizionomiju. A prezime Smareglia, kaže Ariberto, i ima simptomatičnu analogiju i s nekim vrlo uobičajenim češkim prezimenima.

Smareglia Antonio se rodio u Puli 1854. Njegov otac Franjo, koji je govorio talijanski oženio se Julijom Stiglić, kćerkom mornara Jakova Stiglića iz Ike kod Lovrana. Ariberto Smareglia kaže: »Julija Stiglić bila je žena neobične duše i tijela, iako jednostavna pučanka, snabdjevena vanrednom moralnom i fizičkom energijom kakvu posjeduju samo Hrvati u Istri, osjećajna, dobra i budna čuvarica kuće puna požrtvornosti. Ona je naročito volila svog prvog sina, kojeg je zvala Tonči i Tončele, hrvatskim imenom od milja za Antun. Kad je došla u Pulu nije ni znala talijanski nego samo svoj hrvatski jezik i tek kasnije je naučila dijalekt, koji se govori u tom gradu. Tako je mali Tonči bio lujljan sugestivnim istarskim slavenskim uspavankama, a to je, kako mi je sam otac, priznao, imalo neizbrisivih refleksa u njegovoj duši, pa se odrazilo i u njegovoj muzici«.

Na nekoliko mjesta u svojoj interesantnoj i iskrenoj knjizi Ariberto naglasuje ne samo slavensko porijeklo, nego i slavensko osjećanje svog oca, njegovu slavensku duševnu strukturu, dispozicije i tendencije. Bilo bi preopširno, i ne bi stalo u okvir jednog novinskog članka, kad bismo sva ta mjesta htjeli citirati, ali citirat ćemo ipak nekoja. Na strani 32 Ariberto na pr. kaže:

»Od majke Hrvatice on je nesumnjivo naslijedio temeljno i osnovno u svojoj ličnosti. Njegov genij ima karakterističnu masivnu strukturu slavensku, u izvjesnom je smislu zaokružen, jednosmjernan radi svoje intimne koncentracije. To dokazuje uspon njegove realizirane umjetnosti, u progresivnoj liniji, ali njegova je umjetnost uvijek disciplinovana kriterijem estetike, i toj je stalnoj liniji ostao vjeran do smrti. On je sam bio intimno ponosan svojim slavenskim porijeklom, tako, da se jednom, za probe opere »Abisso« poslije drugog čina, nagnuo k meni i ispovjedio mi se: »Samo slavenska duša mogla mi je diktirati ovu muziku«. Puerilno je kad talijanska kritika pridaje njegovoj muzici latinski karakter, dok u toj muzici naprotiv dominiraju dubina i melankolija izražaja karakteristične za slavensku muziku i slavenski temperamenat. Dovoljno je da se čuje prva scena Djske, Marijele i Anzelma u prvom činu »Abissa«, pa da se osjeti precizna vibracija i derivacija jedne slavenske duše. A i njegova praktična vizija života bila je simplicitička, primitivna, gotovo divlja u nekim pravcima, bez žitkosti i plastičnosti. Smareglia, kao i narod primitivan i nabujao od energija fizičkih i duševnih, kojem je pripadala njegova majka, pristupio je realnom životu s idealističkim nasrtom, ne obuzdanim i nedeformiranim stoljetnim iskustvom starih i rafiniranih civilizacija«.

Na nekoliko mjesta Ariberto Smareglia govori o svom ocu ovako, a na jednom mjestu, gdje tumači njegovo nesnalazjenje u Milanu i talijanskom umjetničkom ambijentu ma da se u njem odgojio, ma da se u njemu dulji niz godina kretao, on traži uzroke tome u »intimnosti njegove ličnosti« i kaže da je on bio »produkt jednog gordog debila, koje nije psihološki, intimno uzraslo na talijanskom terenu, nego su ga historijske okolnosti i prilike presadile ondje, gdje se ono osjećalo stranim«.

Ali Ariberto ne govori samo o duševnoj strukturi i intimnom Smareglie, on se osvrće na nekoliko mjesta i na njegovo spoljašnje držanje u svakidašnjici, u odnosu prema politici, a naročito su interesantne

njegove tvrdnje o Smareglinom stavu prema talijanskom irendentizmu u Istri i Trstu. Antonio Smareglia nije jedamput rekao da je »Italija zemlja mistifikacije«, i o tome je narod vrlo dobro poznao. On se kretao čitav niz godina među gornjom stotinom u talijanskom kulturnom i umjetničkom životu i nije mogao imati bolje prilike, da najdublje upozna Italiju. Zato je i bio protivnik irendentizma u Istri i Trstu. On to nije bio u mladosti. Dok je živio u Puli interesovao se donekle i politikom, koja je bila u prvom planu interesovanja u tom gradu vječitih borba između Slavena i Talijana. Pod uplivom prijatelja, od kojih se neki bili i prvaci u političkoj borbi na talijanskoj strani, on je izvjesno vrijeme podupirao irendentizam. Tako bar zaključuje Ariberto po nekim znacima. Ali to je bilo samo dok nije bio upućen u prave motive tog irendentizma, a ti motivi, kako kaže Ariberto, bili su čisto utilitarni. »Jer se tim irendentističkim pokretom išlo samo zatim, (kaže Ariberto Smareglia!) da se sačuva lihvarska opresija bogatih građanskih talijanskih krugova na štetu siromašnog hrvatskog seljaštva u selima«. Antonio Smareglia je čak, kaže Ariberto, učestvovao u nekim izbornim podmičivanjima hrvatskih seljaka. Kad se Smareglia kasnije toga sjećao, on je znao reći, da je to »najcrniji zločin, koji ima na svojoj savjesti«. Ali ta njegova zabluda, kaže Ariberto, trajala je kratko vrijeme, on je došao do prave spoznaje i promijenio je sasvim svoje političko držanje, tako da je čak postao prijatelj Matka Laginje i saradnik lista »Il diritto croato«, koji je Laginja izdavao na talijanskom jeziku. Radi njegovog antiirendentizma povelu su talijanaši veliku hajku na njega, naročito kad se doselio u Trst, gdje je taj pokret bio osobito jako i organiziran u irendentističkim muzičkim i kulturnim društvima »Filarmonica« i »Tergesteo«. Smareglia, koji nije bio oportunist, bio je ne samo bojkotovan, nego prosto proganjen od ovih krugova, podvaljivali su mu i napadali ga, tako da je uslijed njihove kampanje i u Italiji postao neželjan i priman kao »re-

negat«. Ta kampanja trčanskih irendentista protiv njega išla je tako daleko, da su od njega zahtijevali (što on, naravno, nije učinio) neka iz svoje opere »Istarska svadba« izbriše Lucu »slavensku djevoiku«, da se ne bi u Italiji uopće znalo, da u Istri ima i jedan Slaven. Interesanto je pak, da Smareglia nije ni u svojim djelima bio ni spoljašnjim efektima patriotski talijanski i sam kaže, u svojoj oporuci, koju Ariberto donosi u cjelosti da je ponosan i da nije nikada bio špekulant ni oportunist u idealističko umjetničkom smislu ni u političko patriotskom.

Zato je poslije rata, kad je Istra i Trst došla pod Italiju mnogo stradao, jer nije htio primiti počasnu legitimaciju fašističke stranke...

Posljednje poglavlje svoje dokumentarne i za nas veoma važne knjige Ariberto Smareglia završuje ovako:

»Dok veliki Talijani, kao Verdi, Bellini, Donizetti, u ekspresivnim kvalitetima manifestuju »ekstenzivnim kvalitetima manifestuju »ekstenzivnu« izražajnu toplinu, kod Smareglie ta je toplina uvijek »intenzivna«, što je karakteristično za slavensku muziku. Dosta je da se čuje prvi čin »Abissa«, pa da se negira Smareglie svaki identitet ekspresije s talijanskom muzikom. U toj operi melankolijni fatalizam Djske i spoljašnja veselost Marijele pravi su izražaj slavenske duše. Ali i sva ostala njegova produkcija ima duboku ekspresivnost, koja nema veze sa savremenom talijanskom muzikom. Narodnost Antonija Smareglie gubi se u jeziku muzike, u toj umjetnosti sviju naroda, ali ako bismo htjeli da njegovu ličnost metnemo u granice jedne nacije moramo zaključiti, da on pripada slavenskom narodu po intimnom sadržaju svoje umjetnosti...«

Prikazali smo sada u povodu velikog slavlja sa Smareglinim imenom u Puli interesantnu knjigu Ariberto Smareglie ne možda zato, da bismo revindicali Smareglie za sebe. Daleko je od nas ta ideja. Htjeli smo samo, da upozorimo na njegovo porijeklo, na značenje njegove slavenske krvi u njegovom umjetničkom stvaranju i da istaknemo slučaj njegovog života kao interesantan i vrijedan razmišljanja. Da bi se po tom razmišljanju moglo doći i do vrlo značajnih zaključaka, to je očito, a da ti zaključci ne bi bili nipošto u prilog talijanstva Istre to je također jasno. I u vezi s asimilacionim planovima Italije ti bi zaključci bili značajni i mogli bi da služe Italiji kao opomena.

NOVA ZBIRKA STIHOVA NAŠEG OMLADINSKOG PJESNIKA

JOSIP A. KRALJIĆ: »ZA NAŠU DJECU«.

U uskršnjem broju »Istre«, u razgovoru sa Josipom A. Kraljićem koji smo objavili smo da Kraljić, poznati i produktivni naš omladinski pjesnik sprema knjižicu pjesama za mladež pod naslovom »Za našu djecu«. Ta je knjižica, ne knjižica, od 180 stranica većeg formata, ovih dana izašla iz štampe u vrlo ukusnoj opremi (naslovni list).

Već nekih 25 godina, radi Kraljić rijetkom izdržljivošću i dosljedno uz pedagoški i svoj književni posao među djecom i za djecu. Ova njegova zbirka pjesama namijenjena je onim mladim i najmanjim. Sve ono što može zanimati njihove mlade duše, od onog najmanjeg djeteta koji je tek svladao vještinu čitanja pa do odraslog malog sokolčića, pruža im Kraljić u zvonkim stihovima na nepretenciozan, lagan i dječji razumljiv način. O Jugoslaviji, o narodu, o moru i njegovoj budućnosti priča im Kraljić u svojim pjesmicama nastojeći da im bude shvatljiv kao i onda kada im pjeva, uvijek u vedrom raspoloženju, o drugim ozbiljnim i šaljivim stvarima iz realnog života ili svijeta priča. Patriotski i odgojno-pedagoški momenat na koncu svake pjesme (ima među vrlo kratkim i nekoliko oduljih pjesama) naglasen je svagdje konsekventno i neprisljano.

Lijepi dio pjesama posvećen je Istri. U njima (Moru pod Učkom, Napušteno selo, Badnji dan Istrana itd.) pjeva im Kraljić o njezinoj današnjoj teškoj realnosti i nadi u bolje dane napačene zemlje i njenih sinova mladih Istrana.

Knjiga ješ tampana na finom papiru. Preko 90 slika umetnuto je u knjigu kao ilustracija pojedinim pjesmama. Sadržaj i smisao pjesme ispada tada, pojačan odgovarajućom slikom, jače i neposrednije će djelovati na malene čitatelje.

Autor je svoju knjigu posvetio »Don Franu Ivanševiću, zaslužnom narodnom i kulturnom radniku i prijatelju naše djece«.

Na ovu knjigu popularnog našeg omladinskog pjesnika upozorujemo učitelje i sve one koji se brinu za djecu u želji da joj pruže odgovarajuće štivo, jer će to u ovoj zbirci od stotinu i više pjesmica naći. Cijena je knjizi 20 dinara (broširano) i 28 dinara (uvezано), a naručuje se kod nakladnika — Cirilo-Metodski nakladni zavod u Zagrebu.

(a. r.)

»ZAŠTITA MANJINA« NOVO DJELO OD DRA ILIJE PRŽIČA.

U Beogradu je izišla opsežna knjiga pod naslovom »Zaštita manjina«. Tu je knjigu napisao dr. Ilija A. Pržić, prodaje se u knjižari Gece Kona, a izdanje je potpomoglo »Jugoslavensko udruženje za međunarodno pravo«. To je interesantno stručno, pravno djelo, u kojem je sabran sav ogroman materijal, koji se odnosi na pitanje zaštite manjina u prošlosti i sada-

šnjosti, s naročitim obzirom na postojeće manjinske probleme. Svako ko želi da se upozna potanje sa stanjem zaštite manjina u Evropi moći će iz te knjige da sazna sve što ga interesuje, jer je to neke vrste enciklopedija manjinskog prava kao važne grane internacionalnog prava. Na tristostranice i trideset stranica ogroman je materijal razdijeljen na ove glavne glave: Ideje, koje su prethodile zaštiti manjina; Historijski razvoj manjinskog pitanja; Izvori prava manjina; Pojam manjina; Prava i dužnosti manjina; Međunarodne garancije prava manjina. Svaka ta glava ima više detaljnih poglavlja i čitava knjiga djeluje vrlo pregledno. Uneseni su razni ugovori između država o zaštiti manjina, a prikazane su situacije i onih manjina, koje nisu takvim ugovorima zaštićene. Svakako interesantna knjiga, koja zaslužuje pažnju i na koju ćemo se možda doškora opširnije osvrnuti. Može se dobiti u svim boljim knjižarama, a stoji 88 dinara.

O NAŠIH ONKRAJ MEJA

V zadnjem času se opaža, vedno veće zanimanje za naše neodrešene brate. Skoraj vsi listi prinašaju dalje ali krađe vesti i članke političnoga, kulturnoga in etnografskog značaja o tem problemu. V zadnjih tresh številkah »Glasnika jug. prof. društva« so izšli trije članki o tem problemu. Znani kulturni delavec dr. L. Čermelj je zastopan s člankom »Jugoslavlani v Italiji«, dr. R. Savnik pa s »Koroškimi Slovenci« ter M. Hvala s člankom o »Rabskih Slovencih« o katerih imamo žal zelo malo podatkov.

(Agis).

MATERNII JEZIK U SAVREMENOJ

ŠKOLI.

Izašla je iz štampe knjiga g. Josipa De-marina, profesora učiteljske škole u Zagrebu, »Maternji jezik u savremenoj školi« — Teorija i praksa. Sadržaj knjige: Uvodna riječ — Zadatak obuke maternjega jezika — Elementarna jezička nastava — Principi slobode i aktivnosti kod dječjih pismenih radova — Školska praksa i slobodni pismeni sastavci — Ilustriranje pismenih radova — Dječji dnevnici — Društvo pod mlata Crvenoga Krsta i dopisivanje učenicima — Dječji listovi i časopisi — Čitanje, lektira i referati — Gramatika u novoj školi, — Govor učenika i učitelja. — Važnost istraživanja narječja i narodnih osobina. — Školske svečanosti i priredbe — Skupna nastava i obuka maternjega jezika — Pedagoško značenje narodne poezije — Ispitivanje dječje duševnosti kod nastave maternjega jezika — Savremena jezička nastava u srednjoj školi — Zaključna riječ

— Praktična predavanja. Knjiga je namijenjena učiteljima osnovnih i nastavniciima srednjih škola (gimnazija, učiteljskih, građanskih i drugih stručnih škola) kao i svima onima koje spomenuti problem zanima. Dobro će poslužiti i pedagoškom seminaru na učiteljskim školama.

Knjiga ima 130 strana, stoji 16 dinara, za djake u pedagoškom seminaru 12 dinara. Naručuje se kod autora: Zagreb IV, Habdelićeva 1.

Djeci za školu - cipele Bata

TALIJANSKA SREDNJEEVROPSKA POLITIKA I TRST

Interesantne informacije engleskog lista Rlmski dopisnik londonskog lista »Daily Maila« javlja ove pojedinosti, koje su o planovima Mussolinija za otklanjanje privrednih teškoća u Madžarskoj i Austriji, izazvale u Londonu senzaciju. U pregovorima, koje je Mussolini imao sa Gömbösom i Dollfusom, došlo je do sporazuma o ovim mjerama:

1. Italija ustupa Austriji slobodnu zonu u tršćanskoj luci.
2. Austrija stvara trgovačku mornaricu, koja će ploviti pod austrijskom zastavom, a čije će glavno sjedište biti u Trstu.
3. Austrija će koncentrirati svoju prekomorsku trgovinu po mogućnosti u Trstu, koji će služiti i kao polazna luka za austrijsko iseljivanje.
4. Italija priznaje austrijskoj robi prilikom uvoza u Italiju preferencijski postupak.
5. Italija će pojačati uvoz iz Austrije na taj način, što će sve talijanske ustanove pod kontrolom države biti obvezane, da u prvom redu podmiruju potrebe iz Austrije u robi, koju Italija mora inače uvoziti.

Sporazum sa Madžarskom osim sličnih tačaka sadržava i odredbu o specijalnom postupku s madžarskom uvoznom robom. Italija se pored toga obvezuje, da će preuzeti cjelokupan višak prihoda kukuruza, u koliko ne bi mogao biti prodan u druge zemlje.

Tako Italija namjerava da Austriji i Madžarskoj pruži nova izvozna tržišta i da ublaži težak privredni položaj tih zemalja. »Daily Mail« naglašuje, da taj sporazum neće biti samo od privrednog značenja, nego da će imati i važne političke posljedice, jer su ugovori takve prirode, da će se Madžarska i Austrija ubuduće jako orijentirati u pravcu Italije. Mussolinijev je plan, kaže dalje »Daily Mail«, da uvuče druge podunavske zemlje u taj sporazum, da bi se na takav način za Austriju i Madžarsku stavio privredni sistem, koji im je potreban i povoljan.

PROMET TRSTA I DALJE PADA
Trst, augusta 1933. — Objavljene su statistike o prometu tršćanske luke u mjesecu julu ove godine. U prvih sedam mjeseci ove godine čitav je promet tršćanske luke iznosio 17.115.044 kvintala, a u prvih sedam mjeseci lanjske godine 20.829.190 kvintali. Razlika, i to na manje, vrlo je velika!

INTERNACIONALNI KONGRESI U ITALIJI SLUŽE ZA PROPAGANDU FAŠIZMA.

Trst, augusta. — Fašistički listovi javljaju, da će se u Veneciji od 25 augusta do 2 septembra o. god. održati XV. kongres internacionalne studentske konfederacije. Na kongresu će učestvovati delegati studenata iz 30 država. — Ovu prigodu upotrebili će Italija za propagandu fašizma, pa će, između ostaloga, državni potsekretar u ministarstvu pretsjedništva Rossoni održati predavanje o temi »Politika i ekonomija u fašističkoj državi«. Bit će priredjene razne izložbe, među ostalima izložba fašističkih GUF-a. Ova izložba obuhvatit će izložbu fašističke studentske književnosti, te se u popisu studentskih fašističkih listova, koji donose fašistički listovi, nalaze studentski listovi s ovim naslovima: »Knjiga i puška« (Milano), »Osvajanja« (Rim), »Nova Italija« (Venecija), »Borba« (Trento), »Napad« (Bologna), »Ateneo« (Geneva) i još nekoji sa sličnim nazivima, veoma karakterističnim za duh u kojem se odgaja nova fašistička generacija.

GRADEŠKO KOPALIŠĆE JE PRAZNO

Gradež, avgusta. (Agis.) — Naše kopaljšće je znano daleč naokoli zaradi izredno obirsne, lepe i peščene obale. Pod Avstrijo in tudi prvá leta po vojni je bilo naše kopaljšće tako oblegano, da so gosti morali že mesec prej rezervirati sobe. Zadnja leta je obisk zelo padel, vrhunec padca pa je bil dosežen letos. Vreme je sicer krasno, toplih in lepih dni je kar preveč — toda letoviščalje pa le ni! Obala je prazna in ravnatoko hoteli in restavracije. Pač pa je to eden izmed tlikih »blagrov« fašističnega gospodarstva!

Ernest Karlavaris

Dne 26. o. m. umro je naglo u Metlici tamošnji sreski načelnik i bankski savjetnik g. Ernest Karlavaris, rodom Istranin iz Kastva, vrlo poznata i popularna ličnost u našim istarskim redovima. Pogodila ga je kap. Pozvani liječnici dr. Kodra i dr. Omanhen vidjeli su odmah da nema pomoći. I preminuo je. Pokojni Karlavaris poboljšivao je već duže vremena, ali njegovo stanje nije zadavalo zabrinutosti do nedavno, kad se je njegova bolest iznenada pogoršala i svršila smrću.

Pokojni E. Karlavaris rođen je u Kastvu u uglednoj porodici 1881. godine. Pok. Vjekoslav Spinčić bio mu je ujak. Po svrššenim školama služio je neko vrijeme kod pokrajinske vlade u Trstu, gdje je bio općenito poznat kao izvrstan činovnik a u našim slavenskim krugovima poštivan zbog svog patriotizma koji je svagdje isticao. Službovao je u Parizu i na Krku, gdje je doživio tri puta promjenu državne vlasti. Poslije rata prešao je u službu Jugoslavije, te je službovao u raznim mjestima, kao sreski načelnik u Sušaku, u Novom, u Delnicama, pri banskoj upravi u Zagrebu i konačno kao sreski načelnik u Metlici, na koju je službu postavljen kao odličan upravni činovnik, jer je to bio novi srez koji je trebalo sasvim iznova organizovati, što je pok. Karlavaris izveo na sveopće zadovoljstvo i svojih pretpostavljenih i naroda.

Neko je vrijeme ranije službovao u Sl. Požegi, gdje je dosegao višak u svojoj karijeri kao namjesnik velikoga župana. U Primorju pok. Karlavaris bio je vrlo dobro poznat i susretan sveopćim simpatijama i poštivanjem, a svuda gdje je služio ostavio je najljepše uspomene kao rijetko koji upravni činovnik. On je znao i u svojoj službi i van nje spojiti i autoritet i ljubav-

znost i sušretljivost, i pokazivao je uvijek ljubav i razumijevanje svih potreba naroda koji mu je bio povieren. Nije bio kancelarijski čovjek, nego čovjek naroda, koji se je neprestano kretao među narodom i brinuo za sve njegove potrebe, potičući i provodeći rješenje svih važnijih pitanja, i upravo zbog takvog shvaćanja svoje službe, zbog toplote i ljubavi koju je uvijek pokazivao za narod, bio je svuda jako omiljen i kod svakog premještenja sa tugom i bolom ispraćivan.

Njegova nagla smrt izazvala je opće žaljenje kod svih, koji su ga poznavali, a Metlika je bila naročito teško razalošćena. Ma da je tamo bio relativno kratko vrijeme, bio je veoma voljen i poštovan. To se moglo opaziti po sprovodu, a i po člancima, koji su u povodu njegove smrti izišli u ljubljanskim listovima »Slovenec« i »Jutruc«. U tim se člancima zanosnim riječima govori o njegovim vrlinama i zaslugama za narod.

Od našeg emigrantskog društva »Krn« za srez Černomelj i Metlika primili smo obavijest o smrti načelnika Karlavarisa. — On je bio član »Krn« i bio je vrlo zaslužan za društvo. U dopisu se opisuje sprovod, koji je bio vrlo velik, da Metlika nije davno takvog sprovoda vidjela. To je dokaz o velikom poštovanju naroda prema pokojnom Karlavarisu. Bilo je mnogo vijenaca, a među ostalima i vijenac Banske uprave s napisom: »Posljednji pozdrav svojem odličnom činovniku«. Društvo »Krn« je položilo trnov vijenac, znak njegove i naše Golgote. Na grobu je izrečeno više govora, u kojima se isticalo velike krijeposti i zasluge pokojnika. Među ostalima govorio je i pretsjednik našega »Krn« i izrekao dirljiv govor o Karlavarisu kao uzornom Istraninu.

Neka počiva u miru i neka mu je slava!

Italija sprema rat!

MUSSOLINI PONOVO PRIJETI EVROPI

Značajan govor u Cuneu

Trst, augusta. U Cuneu, centru provincije, u kojoj se, na francuskoj granici, drže veliki vojnički manevri, Mussolini je održao govor, u kojem je, među ostalim, rekao:

Na ovom trgu, sruu vašeg lijepog grada, na podnožju one alpske kose, koju nikada više ni na jednoj točki ne smije povrijediti neprijateljska vojska i tuđi narod, hoću da kažem preko vas čitavom talijanskom narodu, da nad 6000 godina ljudske historije koju poznajemo daju jasnu lekciju da treba biti jak. Jaki narodi imaju u vrijeme mira bližih i daljih prijatelja. U doba rata njih se boje. Slabi narodi u vrijeme mira su sami i zaboravljeni, a u doba rata izvrgnuti su najvećoj opasnosti da budu uništeni. Treba biti jak prije svega brojno, jer ako su kolijevke prazne, nacija stari i opada. Treba biti jak u odvažnosti, ne osrvitati se nikada natrag, kad je već jedna odluka donesena, nego ići uvijek naprijed. Treba biti jak karakterom tako, da se hladnokrvnost ne gubi ni kada je nacija oba-

sjana suncem slave ni kad na nju padnu nezasluzeni udarci sudbine. Ja mogu da ovako govorim, jer nitko ne može osporiti talijanskoj vladi i talijanskom narodu iskrenu želju za mirom, o čemu smo dali i dokaza. Četrnaest godina teških borba koje su nas veterane očeličile za sva iskušenja, koje su učinile nove generacije nestrijpljivima da mogu čeličiti svoju energiju i pokazati svoje oduševljenje, učinile su od ovog talijanskog naroda za koji ja u srcu osjećam duboku ljubav koja je bit moga života, jednu masu ljudsku kompaktnu, jedinstvenu, složnu, koju nikakav element ni najmanje ne može pokolebati. To je fašistička Italija koja se javlja u polovici dvadesetog stoljeća kao jedinstvena država, koja ima jednu riječ i jednu doktrinu spasa i života da dade svim civilizovanim narodima svijeta. Na završetku je Mussolini pozvao svoje slušatelje, da izdignu duh prema sutrašnjičji ove Italije, koja će biti još snažnija i još veća, jer ćemo je mi takvom učiniti.

JULJSKA KRAJINA VELIKI VOJNI LOGOR

Manevri, utvrđenja, topovi, ro vovi, eksploziv, kamijoni, radio instalacije na svim stranama

Trst, augusta 1933. — Od 3 do 27 augusta na prostoru između sv. Lucije, Cerknog, Idrije i Vipave. U ovim su vježbama sudjelovali zborovi armija iz Trsta, Udina i Verone. Vježbe su vodjene pod vodstvom zapovjednika vojnog zbora armije Verone. Vježbama je sudjelovalo ukupno oko 40 pukovnija. U samoj općini Crni Vrh bilo je razmješteno pet pukovnija, i to 22 topnička, 11. tehnička i 51., 58. i 78. pješadijska. U Ornodom Vrhu imala je svoj glavni stan također 10. brigada. Čitavo je topništvo motorizirano. Teškim teretnim automobilima su prevozili većinom poljske i gorske topove i razmještili oko novog Sveta Godovića i Zaloga, pa i na višim točkama, kao na Javorniku. Prilikom

vježba upotrebljavane su također rakete i puštena je umjetna magla.

Blizu Vojskega i Hrušice bile su podignute radio stanice sa antenama od preko 50 metara visokim. Osim toga bilo je razmješteno po raznim krajevima 40 aparata za primanje radio vijesti. Vojске bilo je toliko, da su morali posjeći seljacima čitave livade, da mogu postaviti šatore.

Kad su livade sve raskopane i pregažene napustili, plaćali su seljacima za svaku livadu po 20 do 30 lira odštete.

Za vrijeme vježba moralo je pučanstvo vojne zone šest puta naglo napustiti svoje domove. Tkogod je kritizirao, bio bi odmah uapšen. U Lomeku, Pod-

kraju na Cologu i drugdje bilo je mnogo uapšenih.

Prilikom vježba upotrebljavane su također nove vrste kaverna, koje su posljednjih godina građene po čitavoj Hrušici, trnovskom kraju i oko Idrije. Ove se kaverne grade i dalje.

U zalogu namjeravaju izgraditi podzemnu željezničku postaju, koja će spajati Goricu sa Čepovanom i dalje Vojško i Čenovnik te Zalag.

U Zalogu namjeravaju izgraditi pod električnu centralu. Tu su sagradili 10 velikih baraka, i još danas u Zalogu zaposleno je preko 200 radnika. Doprskli su ogromne građevne strojeve.

Iz Vipave dolaze svakoga dana automobili sa teretom cementa i željeznim tračnicama, koje će upotrebiti za utvrđenje podzemnih kaverna na Spilku, Javorniku i okolnim pećinama. Kaverna je dosad okruglo 18.

Osim kaverna su ove godine izgradili u Hrušici 15 kilometara nove ceste. Upravo dovršuju cestu između Vodice Cenc nad Colom. Ova je cesta 3 metra široka. Drugu cestu rade iz Podkraja u Predžamo, a treću iz Podkraja direktno prema Vipavi. U svemu je u tom kraju zaposleno 2000 talijanskih radnika.

VELIKE VOJASKE VAJE PRI GORICI

Vrtobja, augusta 1933. — (Agis.) Pred kratkim so se vršile na ozemlju od Gorice do Podbrda velike vojaške vaje, katerih se je udeležilo, topništvo, pehota, kolesarij in druge vojne jedinice. Stalno je krožilo nad vasmí v jutranjih urah do 30 vojnih letal. Vojništvo je bilo nastanjeno deloma v novih vojašnicah in drugih vojaških napravah, deloma v zapuščenih poslopih tovarni in drugih praznih poslopih domaćinov, ki jih danes ni več malo in le nekaj vojaštva je bilo nastanjenega v šatorih. Na poljih so naredili veliko škodo, ki so jo le deloma izplačali. Ljudstvo željno pričakuje kaj se bo rodilo iz tega ropotanja.

IMENA EDVARDA RUSJANA I JOSIPA ZUPANCIĆA DANA SU NOVIM HANGARIMA NA AERODROMU U LJUBLJANI

Pred dva tjedna imala je Ljubljana velike avijatičke svečanosti. Tom prilikom otvorena su svečano dva nova hangara, jedan za civilnu avijaciju, a drugi za vojnu. Prvi je dobio ime po Edvardu Rusjanu, prvom jugoslavenskom avijatičaru, koji je još prije rata pao za vrijeme jedne eksibicije u Beogradu, i on je prvi jugoslavenski pilot, koji je tragično poginuo, a bio je rodom iz Gorice. Vojni hangar dobio je ime po Josipu Zupančiću, koji je nedavno pao kao vojni pilot i koji je također bio naš zemljak, rodom iz Julijske Krajine.

ZAHVALA JUGOSLOVENSKE MATICE

Prilikom smrti blage uspomene pok. istarskog učitelja gosp. Lovra Tončića darovala je njegova porodica Jugoslovenskoj Matici za siromašne istarske izbjeglice 15 komada raznih odjevnih predmeta (odijela, rublja, i obuće).

U ime nadarenih siromašnih Istrana izrazuje se porodici blagog pokojnika najtoplija zahvala. — Odbor.

SASTANAK U DRUŠTVU »ISTRA«

Pozivaju se svi članovi društva »Istra«, da dodju na članski sastanak, koji se održava u nedjelju dne 3 septembra u 9 i pol sati prije podne u društvenim prostorijama (Boškovičeva ulica 40).

Uz dnevni red bit će govora i o emigrantskom kongresu u Ljubljani i o emigrantskom taboru u Celju. — Odbor.

Upozoravamo sve pretplatnike dužnike da smo im posebnim pismom poslali opomenu i ček, pa ih uljudno molimo da se odazovu našem pozivu i da podmire zaostalu pretplatu.

Ig. Breznikar
Trgovina kave i čaja. — Vlastita elektropržiona i elektromlin za mljevenje.
ZAGREB, ILICA BROJ 65
Telefon 7657

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplate: Za cijelu godinu 50 dinara; za pol godine 25 dinara; za izuzetno dvostruko: za Ameriko 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po ejeniku. — Vlasnik i izdavač: KONZORCIJ »ISTRA«, Masarykova ul. 28. II. Telef. br. 67-90. Urednik: Ivo Mihovilović, Jukićeva ul. 36. — Za uredništvo odgovara: Dr. Fran Brčić, advokat, Samostanska 6. — Tisak: Stečajnica Jugoslovenske štampe d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Pola novič, Zagreb, Ilica broj 131.